

Historier fra et langt og innholdsrikt liv til sjøs.

Langesundsmannen og stuert Jacob Olaussen forteller

Samtaler med Jac Lund-Tangen m.fl.

Redigert av Knut Bjerke

Forord

Da jeg vokste opp i Langesund på 1950 tallet hadde familien min god kontakt med Jacob Olaussen og hans sønn Kristian Olaussen. De bodde i et koselig hus i Storgata i Langesund. Bakgrunnen for den gode kontakten mellom familiene var at Jacob var bestekamerat med min fars onkel – Hans Johan Hansen og min farfar Oluf Hansen.

Jacob Olaussen var født i 1869 og døde i 1960 i en alder av 91 år. Hans Johan Hansen var født i 1871 og døde samme året som barndomsvennen Jacob i 1960 i en alder av 89 år. Da jeg sto til konfirmasjon i 1960 var min far og jeg høytidlig invitert til Jacob i Storgata. Vi fikk servert kaffe og kaker i "karnappet" og Jacob fortalte historier fra sine mange år til sjøs.

Før vi gikk fra besøket, fikk jeg en konfirmasjonsgave av Jacob. Det var en fin og kostbar gave, men kanskje ikke helt min favoritt den gangen må jeg få lov å si nå mer en 50 år etterpå. Jeg fikk et frakkemerke i sølv som skulle sys inn i foret på frakken med navnet inngravert. Tanken var god og jeg har fremdeles frakkemerket som et minne. Jacob ble like etterpå syk og døde i juli 1960.

Jacob Olaussen var hele sitt voksne liv sjømann frem til han pensjonerte seg fra yrket og nøt sin tilværelse i Langesund. Jacob seilte på en rekke seilskuter med lokal tilhørighet og fikk også oppleve overgangen til moderne dampskip.

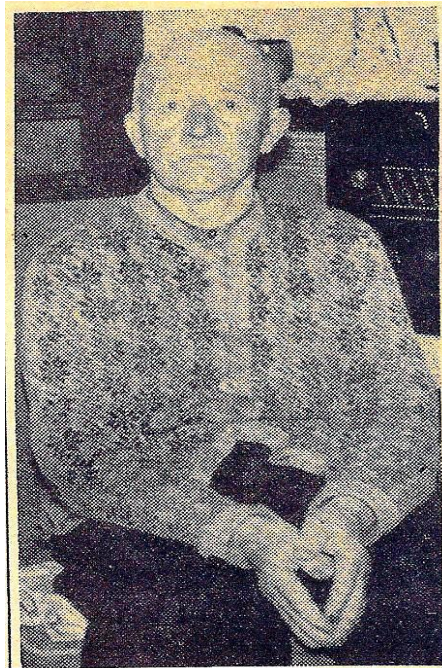
Jeg har samlet noen epistler hvor Jacob Olaussen er blitt intervjuet og hvor han forteller fra sine opplevelser til sjøs.

Bildene til historien er fra Langesund og Omegns Sjømannsforenings historiske arkiv.

Langesund, 30. oktober 2011

Knut Bjerke

Jacob Olaussen forteller

Jacob Olaussen på hans 85 års dag i 1954

Seilte til sjøs som 15 åring

Jeg seilte for første gang til sjøs som 15 åring om bord i briggen "Toksa" av Kragerø. Jeg mønstra på som kokk. Det var uråd å få annen jobb om bord, forteller Jacob. Søren Sørensen, sønn av lastemerker Sørensen i Langesund var skipper om bord.

Det var jo ikke rare erfaring i kokkeyrket en 15 år gammel guttevalp hadde, men det gikk bra. Så ble jeg jo bedre etter hvert. Styrmannen var en kjernekar, han hjalp meg en god del. Så var det bare 7 manns besetning. Jeg hadde 16 kroner i måneden som hyre.

Ja, det var andre tider det. Når vi gamle sjøfolk treffes så er det samtaleemner nok.

Jeg kom til Langesund like etter århundreskiftet i 1902 og bygde hus her, forteller Olaussen. Det var lettere med arbeide her ute. Jeg kom fra Ekstrand, men der var det lite å gjøre mellom hver gang skutene la opp. Det var nærmest bare å få seg en is jobb ved Slåvika eller Ramberg.

På livet løs

Enkelte sjøfolk jeg snakka med kunne seile et helt liv, og alt gikk bra, mens andre kan komme bort i uhell gang på gang. Jeg har egentlig vært veldig heldig sier, Jacob. Jeg har vært med på fire dramatiske forlis og så har jeg blitt torpedert en gang. Det gikk bra med meg, men jeg mista alt jeg eide gang på gang.

Det første forliset var med briggen **"Favorit"** av Brevik¹ på høsten 1886. Skipper var Petter Stiansen Asvald. Vi var på reise fra Pembrote i England til Brevik med noe last. Vi fikk om bord los ute på Langesundsbukta sent på kvelden. Så kom tåka og senere vind med regntykke. Ved midnatt gikk skuta på et skjær ved Stråholmen. De kappa riggen. Været var bra de første timene, men så røk det opp til kulling og da gikk skuta opp i "betevis". Losene på Stråholmen fikk berga mannskapet ved 8-tiden på morgenen. Skuta var forlapt, men vi redda en del av riggen og noe av lasta ble tatt i land på Stråholmen.

Med barken **"Braemar"**² av Skien gikk det på livet løs. Skuta sprang lekk på reise fra Shields i England og hjem med kull. Det var nordost kulling og snøføyke i februar måned. Styrmannen peila lørdag kveld 3 fot vann i rommet. De slet ved pumpene hele søndag og natt til mandag.

Ved ny peiling var det 6 fot med vann. Nødflagget kom opp. Et forsøk på å få ut storbåten falt uheldig ut, for den hadde ligget på køytetaket og fått store sprekker i bunnen. Den ble full av vann med en gang vi satte den på sjøen. Det var ingen annen råd en å få satt skuta på land på Skotske - kysten. Så gikk dødsferden mot land, forteller Jacob.

Skipperen sto på køytetaket. To mann ved roret. Jeg sto akter og helte parafin på brotta. Skipperen forberedte oss på at dette var den verste plassen på hele skottlandkysten vi nå stevnet mot. Så støtte vi. Skuta ble liggende og hogge. Etter en stund ble vi berget i land. Bergingsfolka fra land fikk over en line og vi ble alle berget med en redningsstol.

---

¹ **Briggen "Favorit" ble bygget i Kristiansand i 1855. Seilskipet var registrert på forskjellige redere i Brevik fra 1873 til 1886.**

² **Barken "Braemar" var på 337 tonn og bygget i Burma i 1838. Det ble innkjøpt fra Danmark og var i rederiet Blakstad og Holta & Co s eie i Skien fra 1884 til 1887 da den forliste.**

Det verste forliset

Det verste forliset jeg var med på var med barken "Hektor"³. Jacob Isaksen Eik fra Krabberødstrand var skipper om bord. Skuta tilhørte Thorsten Eeg.

Barken "Hektor". Bildet er hentet fra sjøhistorisk database

Vi kom fra Hartlepool i England og skulle til Frederikshavn. Så tok de feil av fyrene Hirtshals og Skagen og dermed var "Hektors" dager talte. Midt på natten var det skjedde. Riggeren gikk med en gang vi traff land, men mannskapet fikk kravlet seg opp i mesan-merset. Ellers hadde vi ikke klart oss. Den reddet oss. Jeg komme aldri til å glemme de mange og lange timene der i mesanmasta, sier Jacob. Styrmannen oppmuntret oss hele tiden, men til slutt begynte også han å miste motet. Langt om lenge kom det ut en robåt fra land og vi ble alle reddet i land.

Maleri av barken "Hektor".

---

³ **Barken "Hektor" var på 381 tonn og bygget i Grimstad. Skipet ble innkjøpt av Thorsten Eeg i 1899 for kr. 14.000,-. Han var eier av skipet frem til det forliste utenfor Hirtshals i 1905.**

Et pent forlis

Med barken "Athalia"⁴ av Brevik hadde vi et pent forlis. Vi gikk ut fra Brevik og skulle til Hartlepool med trelast. Dette var i februar 1893.

Det var dårlig vær med mye vind. Fjerde dagen etter avreisen seilte vi rett på land et stykke nordenfor Grimsby. Jeg sto ved roret, forteller Jacob.

En svenske holdt utkikk. Plutselig ropte han at det var land forut. Og land var det. Høye fjell, far! Vi forsøkte baut skip, men skuta ville ikke vende, så sto vi der da opp i fjæresteinene. Men vi kunne gå tørrskodd i land. Det var et pent forlis. Skuta ble skadet i sammenstøtet med land og ble vrak.

Av mannskapet ved forliset kjennes følgende fra nærområdet:

Kaptein Alexander Rode, Brevik

Oluf Birkeland Brevik

Gustav. Aakesen, Brevik (født i Sverige og ble bare kalt "svensken")

Kart Hetland, Stathelle

Jacob Olaussen, Langesund

Barken "Athalia" i fjæresteinene på østkysten av England.

---

⁴ **Barken "Athalia" var bygget i Tønsberg i 1847. Denne hadde flere eiere opp igjennom årene, men var registrert i Brevik fra 1888**

Bildet over er fra Rolf Thommessens samlinger, men uten tekst og navn på personer. Det er derfor vanskelig å si om personene på bildet er en del av mannskapet eller om det er redningsfolk fra land. Skuta ligger tørt og godt opp på land.

Gustav Aakesen som var bosatt i Brevik, men som var opprinnelig fra Sverige, laget en vise om havariet med "Athalia". Hele visen med alle vers finne som vedlegg til historien

Ikke bare forlis

I alle de årene jeg seilte var det ikke bare forlis, vi hadde mange flotte turer også, sier Jacob.

Mannskapsbilde⁵ fra barken "Kornmo" av Langesund tilhørende H. Skougaards skipsrederi

På bilde ovenfor kjenner vi igjen:

1. rekke fra venstre: Stuert Jacob Olaussen, 1. styrmann Ole Fjeldstad, skipsfører Karl Zachariassen. Videre skipsfører Johan Zachariassen som hadde ført "Kornmo" tidligere, men som nå skulle overta et annet skip i rederiet.
2. rekke fra venstre: 1. og 3. er ukjent, 2 er jungmann Arthur Jørgensen, 4. matros Anker Nielsen og 5. er lettmatros Birger Olsen.

Bildet er tatt ca. i 1910 da er Jacob Olaussen 41 år og en fullbefaren sjømann.

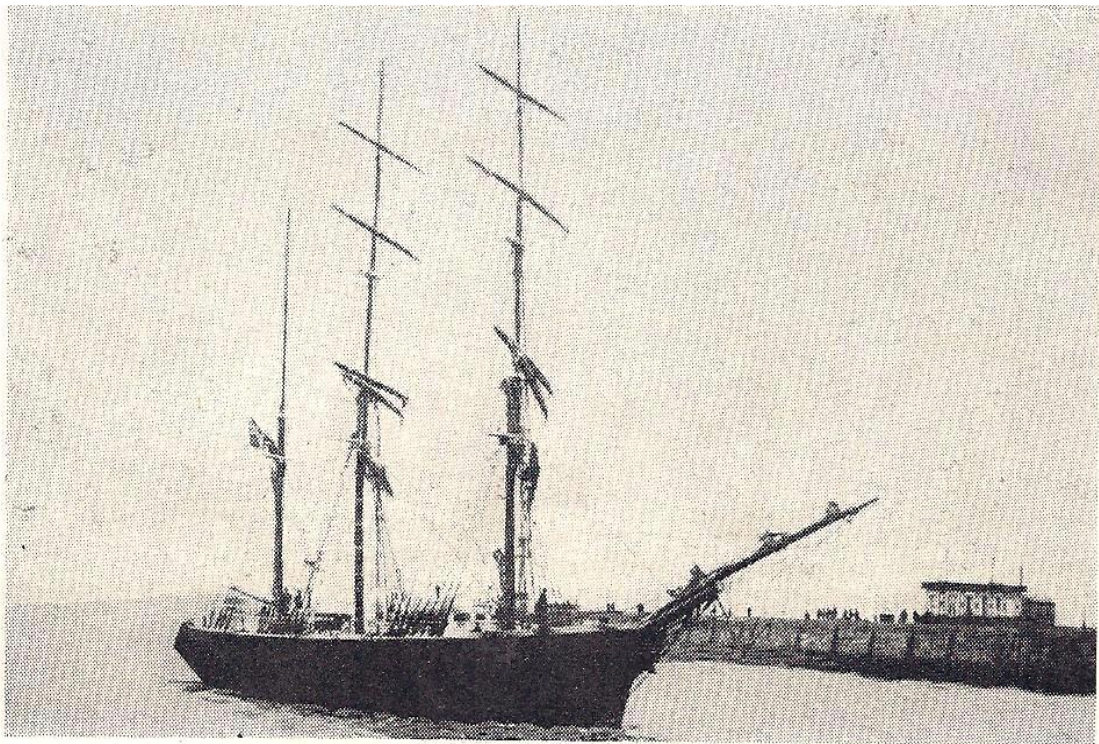
⁵ Bildet er hentet fra boken fra Langesund historie av Jac Lund-Tangen side 46.

Barken "Kornmo" var et typisk lagfartsskip. Hun seilte mye på Brasil og La plata Floden. Hun tok også overfarten til Australia og deltok i farten på Sydhavsøyene etter kopra. Hun rundet kapp Horn flere ganger.

"Kornmo" ble i desember 1916 oppbrakt av tysk ubåt og satt i brann i Nordsjøen. Tyskerne hevdet at det var kontrabande om bord og at skipet skulle senkes. Mannskapet ble tatt til Tyskland og kom senere hjem til Norge. Jacob Olaussen var ikke om bord i "Kornmo" da den ble senket av tyskerne.

"Meddasmaten ble berga"

Jeg var med barken "Eva" av Langesund da den ble torpedert i Nordsjøen i april 1915. Eva var et nydelig skip. Henrik Henriksen var skipper. Vi hadde lasta pålær og props i Langesund og skulle til Alloa i Leiths-fjorden. På dagvakta så vi en U-båt. Den praia oss etter at den hadde tatt Fredrikstad skipet "Oscar". Tyskeren ga oss 10 minutter til å gå i båtene.

Bark «Eva»

ex «Eden», 312 tonn, bygget av tre i Dundee i 1878, blev innkjøpt til Langesund i 1902 av skibsreder H. Skougaard. «Eva» var hjemmehørende i Langesund med Skougaard som reder inntil 22. april 1915, da skuten krigsforliste. H. Henriksen var fører fra 1903 til 1915.

Bilde av "Eva" er fra boken våre seilskuter. Fredhøys Forlag 1944

Bilde av barken "Eva". Fra Rolf Thommessens samlinger.

Men det ble litt bedre tid for oss for U-båten var opptatt med flere andre skip i nærheten. Jeg var kokk om bord og holdt akkurat på med å lage til "meddan" da tyskeren praia oss. Det kom en dansk båt som fikk ordre av tyskeren å ta oss med til England. Det var synd med "Eva". Nydligere skip skulle du aldri ha sett. Rene yachten var hun.

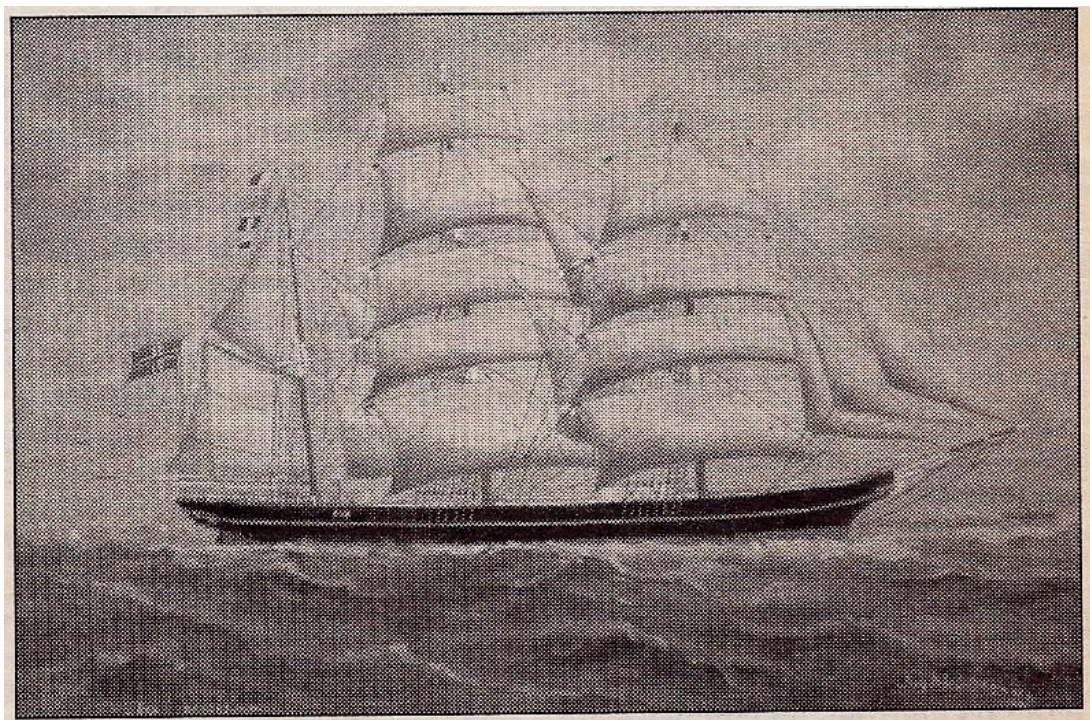
Skipskamerater av Jacob Olaussen forteller at han ikke var svetten av seg. Tyskerne skulle ikke få ødelegge middagen hans. Tyskerne var bøse og jaget på mannskapet ut i livbåten. Jacob ville ikke forlate skuta før han hadde fått med seg "meddan" han hadde laget. Han hadde laget til et godt måltid med polentagrøt og "preserva" kjøtt. Jacob mente at denne fine middagen skulle de ha og han fikk den brakt om bord i livbåten.

Sammen med barken "Oscar" var "Eva"⁶ en av de første norske skipene som ble senket under 1. verdenskrig.

---

⁶ "Eva" ex "Eden" var bygget i Dundee i 1878 og innkjøpt til Langesund i 1902 av skipsreder Herman Skougaard. "Eva" var i rederiets tjeneste helt til hun ble senket av ubåten i 1915.

Maleri av barken "Eva"⁷

Jacob fikk hyre på et "moderne dampskip"

Etter senkingen av "Eva" kom jeg etter en tid hjem til Langesund igjen. Nå var det en ny tid til sjøs. De moderne dampbåtene dominerte sjøfarten mer og mer og jeg fant ut at jeg måtte søke hyre om bord.

I Langesund lå dampbåten "Munter"⁸ tilhørende rederiet H. P. Jacobsen i Langesund. Skipper om bord var Lars Hansen⁹. Jeg var der om bord i en rekke år og seilte de tre siste årene av første verdenskrig.

Farten var for det meste fra Sverige til England. Vi fikk ikke problemer med tyskerne og seilte uten uhell til krigens slutt.

---

⁷ **Se også Årsskrift for Langesund og Omegns Sjømannsforening i 2009. Kapittel 11 omhandler barken "Eva" og skipper Henriksen fra Langesund. Det er også laget en digital historie om skipper Henriksen og barken "Eva".**

⁸ **DS "Munter" var bygd i England i 1872 og var på 816 brutto tonn. Skipet var bygd for stykkgodfart og kom i H.P. Jacobsens eie i 1912. Skipe ble solgt i 1917.**

⁹ **På slutten av 1930 årene har Sjømannsforeningen mottatt maleriet av DS "Union" som gave fra "Polti" Hansen.**

Det har ikke vært mulig å skaffe te bilde av DS "Munter", men vi viser et bilde av DS "Union" som var bygd på samme tid som "Munter" og som var på om lag samme størrelse. Begge dampskipene var eid av H.P. Jacobsen & Co Langesund.

Jacob Olaussen seilte med DS "Munter" fra 1915 til 1917. Etter det vi vet var han ikke med da DS "Munter" forliste i Frankrike i februar 1918.

Fra tiden i 1917 til begynnelsen på 1920 årene, er det lite informasjon om Jacobs liv til sjøs. Det er først ut på 1920 tallet vi finner Jacob Olaussen på havet igjen.

Da er han mønstret på DS "Jotunfjell" hvor flere av skipsmannskapet var fra Langesund og omegn. Han seilte på DS "Jotunfjell" til slutten av 1920 årene. På den tiden var Theodor Stenersen fra Langesund skipper.

337191601520002 DS JOTUNFJELL (1). Bilde fra boken OLSEN & UGELSTAD 1915-1965.

Bilde av DS "Jotunfjell" – bilde er fra lardex.net på internett

Skipper Theodor Stenersen på DS Jotunfjell" ble i 1931 involvert i to dramatiske redningsoperasjoner på norskekysten. Sjømannsforeningen har god informasjon og dokumentasjon på disse dramatiske hendelsene.

Det er litt usikkert om Jacob Olaussen var hyret på under disse hendelsene i 1931. Høyst sannsynlig var han avmønstret og hjemme i Langesund. Jacob var da blitt 61 år og etter 46 strabasiose år til sjøs, er det tenkelig at Jacob var i ferd med å legge sjølivet bak seg.

I et intervju med Jac Lund Tangen i 1954 i forbindelse med Jacobs 85 års dag skriver han følgende om Jacob Olaussen i Langesund Blad:

"Ja, mangt og meget prater vi om, den gamle hedersmann og undertegnede. Om skuter og skippere og forskjellige hendelser. Lunt kommer han med opplevelsene sine og inntrykkene sine. Alle har han et godt ord å si om. Snille og greie skipskamerater. En skal ikke være særlig skarp for å skjønne at når alle var hyggelige mot Jacob, så var det fordi han alltid har vært en kjernekar".